

Позиційна характеристика та функції епістемічних дискурсивних маркерів у ранньоніовоанглійському теологічному дискурсі

Ю. В. Лисецька

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Corresponding author. E-mail: lysets kayuliia@gmail.com

Анотація. Статтю присвячено аналізу позиційної характеристики і функцій епістемічних дискурсивних маркерів у ранньоніовоанглійському теологічному дискурсі. Виокремлено типи епістемічних дискурсивних маркерів і розглянуто їх позицію у працях теолога Томаса Брауна. Встановлено, що для теологічного дискурсу найбільш поширеними позиціями для епістемічних дискурсивних маркерів є ініціальна і медіальна. Досліджено, що епістемічні дискурсивні маркери представлені матричними, адвербіальними, номінативно-означальними та інфінітивними клаузами.

Ключові слова: *ранньоніовоанглійський теологічний дискурс, епістемічні дискурсивні маркери, матрична клауза, адвербіальна клауза, номінативно-означальна клауза, інфінітивна клауза.*

Постановка проблеми. Вивчення дискурсу, а також його складових – дискурсивних маркерів (далі – ДМ) займає одне із найважливіших місць у сучасній лінгвістиці. Особливу увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників привертає клас епістемічних дискурсивних маркерів (ЕДМ) або маркерів-коментарів. У рамках нашого дослідження ми зробили спробу визначити функції ЕДМ, а також прослідкувати їхню позицію в реченні, базуючись на відібраних пам'ятках теологічного дискурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які займалися вивченням ДМ, варто зазначити Д. Шифрін [13], Б. Фрейзера [10], [11], [12], О. Котова [4], К. Бауера-Рамазані [6], К. Кисельову [2], Е. Траугот [16] та інших науковців. ДМ досліджуються з позиції теорії граматикизації [15], прагмалінгвістики [7] і дискурсології [13]. Нині дискурсологія та лінгвопрагматика стрімко розвиваються, у їхніх межах формуються нові концепції, що зумовлюють необхідність аналізу дискурсивних одиниць.

Теологія є наукою, яка оперує термінами, доктринами, догмами, канонічними поняттями. Важко знайти сферу людського життя, де лінгвістика відігравала б таку важливу роль як в теології. Адже більшість суперечок – міжконфесійних, історичних, та ін. виникають саме через різне ставлення до мови та інтерпретації її засобів в основних першоджерелах. Тобто, проблеми мовознавчого походження стають проблемами релігійних світоглядів. Теологічна комунікація є одним із найдавніших видів людського спілкування, але її наукове вивчення почалося недавно. Праці О. Гадомського [1], Д. Крістала [9], Д.Трейсі [14] присвячені питанням теології та теолінгвістики. Проблематикою теолінгвістики займалися, переважно, лінгвісти, теологи, соціологи, філософи та релігієзнавці. Недостатня кількість праць про ЕДМ та їх використання в теологічному дискурсі визначає актуальність їх дослідження для сучасної лінгвістичної науки.

Мета статті полягає в аналізі позиційної характеристики класу ЕДМ та виявленні їхніх функцій в теологічному дискурсі ранньоніовоанглійської мови.

Виклад основного матеріалу. Традиційно вважається, що ДМ є ідіоматичними виразами, або кліше, стереотипними заповнювачами мовленнєвих пауз. До ЕДМ слід віднести функціональні одиниці, що виражають суб'єктивну думку мовця про подію чи ситуацію об'єктивної реальності [3]. ЕДМ є лінгвістичним засобом відображення епістемічної модальності, яку визначають як категорію, за допомогою якої мовець передає своє відношення до вірогідності повідомлення. Епістемічна модальність передає, перш за все, значення достовірності/недостовірності [5, с.450].

Згідно з класифікацією Р. Квірка, ЕДМ представлені:

- матричними клаузами головного речення (*the matrix clause of a main clause*);
- адвербіальними клаузами (вводяться за допомогою сполучника *as*);
- номінативно-означальними клаузами (*a nominal relative clause*);
- інфінітивними клаузами (*to-infinitive clause*).

Матричні клаузи, як тип ЕДМ, вважають найбільш уживаними і, зазвичай, включають перехідне дієслово або прикметник, що вимагає номінативного *that*-конектора як додатка. Сполучник *that* виділяється не лише інтонаційно, а на письмі також виокремлюється комами і розділяє власне ЕДМ від матричної клаузи [17, с. 1113].

ЕДМ, які реалізуються у матричних клаузах, виконують різні семантичні функції:

1. ставлення мовця стосовно матричної клаузи.

Підметом функціонує особовий займенник "I" та дієслово у теперішньому часі. Наприклад: *I believe, I guess, I think, I expect, I feel, I hear, I presume, I assume, I understand, I suppose, I consider, I suspect, I'm told, I have read, I have heard, I have heard tell, I can see, I may assume, I dare say, I venture to say, one hears, they tell me, they allege, they say, it is said, it is reported, it is claimed.*

2. вираження впевненості мовця. Зазвичай, підметом виступає особовий займенник "I" і дієслово вживається в теперішньому часі (*I know, I claim, I see, I remember, I agree, I admit, I'm sure, I'm convinced; I have no doubt; it's true, it transpires; there's no doubt; I must say, I must admit, I must tell you, I have to say.* Відмова або недостатня впевненість експлікується такими ЕДМ: *I don't deny, I don't doubt;*

3. відтворення емоційного ставлення мовця до змісту висловлення. Суб'єкт – "I" і дієслово в теперішньому простому часі. Інколи також використовується "I" та дієслово в формі інфінітиву. Наприклад: *I'm glad to say, I'm happy to say, I'm pleased to say, I'm delighted to say, I'm happy to tell you; I hope, I wish, I fear, I regret, I'm afraid; I regret to say, I'm sorry to say; it pains me to tell you, it grieves me to say.* Такі вигукки як "God knows" та "Heaven knows" також виконують аналогічну функцію, тобто передають емоційне відношення мовця.

4. атрактантів уваги. Деякі ЕДМ закликають слухача до схвалення висловленого повідомлення. У той же час маркери виражають неформальне ставлення мовця до слухача. "You" виступає в якості підмета: *you know, you see, you realize, you can see, you may know, you may have heard, you must admit, mind you, mark you, it may interest you to know* [17, с. 1114-1115].

В адвербіальній клаузі функціонують ЕДМ, що вводяться за допомогою сполучника "as". "As" виконує дві функції – означальну і підрядну. Завдяки функції означення "as" вводить реченнєву означальну клаузу (*sentential relative clause*), яку можна додавати на початок висловлення, маркера чи речення до якого вона відноситься. Завдяки своїй мобільності "as"- маркер (клауза) також функціонує як відносний займенник: *as everybody knows, as you may remember, as you say, as I can see, as I have said, as I'm told, as you may have heard.* Підрядний сполучник "as" визначається також як адвербіальний маркер.

Інші приклади використання "as" як підрядного сполучника: *as it appears, as it happens, as it transpired, as it may interest you to know, as I see it, as I interpret it.* Деякі приклади з використанням "as" дозволяють додавати "it" при розширенні структури ЕДМ: *as (it) seems likely, as (it) often happens, as (it) was pointed out, as (it) was said earlier, as I remember (it), as I understand (it)* [17, с. 1116].

Номінативно-означальна клауза (*a nominal relative clause*), що належить до типів ЕДМ, вводиться за допомогою "what" (*what is more serious, what is worse, what is most significant of all, what is very strange, what annoys me*).

Ще один тип ЕДМ експлікується за допомогою інфінітивної клаузи (*to-infinitive clause*). До них належать: *to be honest, to be fair, to be frank, to be precise, to be truthful, to be serious for a moment, to speak candidly, to put it briefly* та інші [17, с. 1117].

Проаналізуємо типи ЕДМ у теологічних працях ранньоновіангліїського періоду, розглянемо їх позицію та функціонування в реченні:

(1) **I believe** that the whole frame of a beast doth perish, and is left in the same state after death as before it was materialled unto life: that the souls of men know neither contrary nor corruption. [8].

У прикладі (1) мовець висловлює своє ставлення стосовно матричної клаузи за допомогою ЕДМ **I believe**, акцентуючи увагу на загибелі звіра. Приклад (2) ілюструє вираження адресантом впевненості у вірогідності свого повідомлення, використовуючи для підсилення ще один ЕДМ **I think**: (2) **I believe**, that all this true, which, indeed, my reason would persuade me to be false: and this, **I think**, is no vulgar part of faith, to believe a thing not only above, but contrary to, reason, and against the arguments of our proper senses [8].

Як видно з прикладу (2), ступінь впевненості поступово збільшується від початку до завершення повідомлення завдяки вищенаведеним ЕДМ.

У прикладах (3)-(4) мовець намагається висловити припущення за допомогою ЕДМ **I believe**:

(3) **I believe**, besides Zoroaster, there were divers others that writ before Moses; who, notwithstanding have suffered the common fate of time [8].

(4) That she was edified out of the rib of Adam, **I believe**. [8].

Використовуючи **I believe** на початку речення (3), мовець висловлює сильніше припущення, ніж у прикладі (4), що залежить від позиції ЕДМ в реченні.

Адвербіальна клауза, що вводиться за допомогою сполучника *as*, виконує функцію відносного займенника. Наприклад:

(5) Again, **I believe** that all that use sorceries, incantations, and spells, are not witches, or, **as we term**,

magicians... [8].

Як бачимо адресант наголошує на вірогідності використання чар, заклять відьмами, котрих називають чарівниками. За допомогою номінативно-означальної клаузи *what is worse* (6) мовець деталізує своє повідомлення:

(6) *Neither doth herein my zeal so far make me forget the general charity I owe unto humanity, as rather to hate than pity Turks, Infidels, and (what is worse) Jews...* [8].

У прикладах (1) – (3) ЕДМ займають ініціальну позицію і належать до матричних клауз, у складі яких спостерігається використання *that*-конектора. Варто підкреслити, що приклади (2), (5) ілюструють використання декількох ЕДМ в межах одного речення в різних позиціях, що є характерною особливістю ранньоновоанглійського теологічного дискурсу. Медіальна позиція ЕДМ спостерігається у прикладах (2), (5), (6), а фінальна позиція у прикладі (4).

Висновки і пропозиції. Таким чином нами було виявлено найбільш поширені ЕДМ в ранньоновоанглійських теологічних працях – *"I believe"* та *"I think"*. Найчастіше ЕДМ виконують функцію висловлення ставлення мовця стосовно матричної клаузи. ЕДМ виконують роль вставних конструкцій, утворюючи окрему інтонаційну групу. Вони функціонують в ініціальній, медіальній та фінальній позиціях.

Вивчення ЕДМ дає змогу виділити широкий спектр їх структурно-семантичних ознак в теологічному дискурсі ранньоновоанглійської мови. Для таких одиниць як ЕДМ на перший план виходить їх позиція в дискурсі і семантичні функції. Перспективою подальших досліджень вбачаємо у встановленні комунікативно-дискурсивних особливостей ЕДМ у релігійному дискурсі, оскільки вони допомагають виявити реальні наміри автора і механізми впливу на слухача.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гадамский А. Религиозный язык – теолингвистика – языкознание / А. Гадамский // Учен. записки Таврического Национального Университета им. В.И. Вернадского. – 2007. – Т.20(59), №1. – С. 287-293. – (Серия "Филология")
2. Баранов А. Дискурсивные слова русского языка: опыт контекстно-семантического описания: монография / А. Баранов, К. Бонно, Н. Василевская, Р. Камю / Под ред. К. Киселевой, Д. Пайара; МГУ им. М. В. Ломоносова. Филол. фак. – Москва : Метатекст, 1998. – 446 с.
3. Кибрик А. Рассказы о сновидениях: корпусное исследование устного русского дискурса / А. Кибрик – Litres, 2017. – 738 с.
4. Котов А. Социокоммуникативные особенности функционирования дискурсивных маркеров [Електронний ресурс] / А. Котов – Режим доступу: <http://www.ncstu.ru>
5. Пянківська І. Категорія епістемічної модальності (на матеріалі німецької мови) / І. Пянківська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Філологічні науки. 2014 N130. – С. 450.
6. Bauer-Ramazani C. English Discourse Markers [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://academics.smcvt.edu/cbauerramazani/AEP/BU113/English/discmarkers.ht/>
7. Brinton L. Pragmatic Markers in English: Grammaticalization and Discourse Functions / L. Brinton. – Mouton de Gruyter, 1996. – 429 p.
8. Browne T. Religio Medici [Електронний ресурс] / T. Browne – Режим доступу: www.luminarium.org/renascence/editions/browne/medici.html
9. Crystal D. Generating Theological Language [Електронний ресурс] / D. Crystal – Режим доступу: http://www.davidcrystal.com/David_Crystal/articles.html
10. Fraser B. An approach to discourse markers [Text] / B. Fraser // Journal of pragmatics. – 1990. – № 14. – P. 95.
11. Fraser B. Pragmatic markers [Text] / B. Fraser // Pragmatics 6 (2). – 1996. – P. 318.
12. Fraser B. What are discourse markers? / B. Fraser. – Journal of pragmatics, 1999. – Vol. 31. – P. 931-952.
13. Schiffrin D. Discourse Markers / D. Schiffrin. – Cambridge University Press, 1987. – 318 p.
14. Tracy D. Theology as Public Discourse / D. Tracy – The Christian Century, 1975. P.280-284.
15. Traugott E. Constructions in grammaticalization / E. Traugott, B. Joseph, R. Janda // The Handbook of Historical Linguistics. – Oxford : Blackwell, 2003. – P. 624–647.
16. Traugott E. The role of the development of discourse markers in a theory of grammaticalization [Електронний ресурс] / E. Traugott – Режим доступу: http://www.wata.cc/forums/uploaded/136_1165014660.pdf
17. Quirk R. Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk. – Longman, 1989. – 1779 p.

REFERENCES

1. Gadomsky A. Religious language - theolinguistics - linguistics / A. Gadomsky // Scientific. notes of the Taurida National V.I. Vernadsky University. - 2007. - T.20 (59), №1. - P. 287-293. - (Series "Philology").
2. Baranov A. Discourse words of the Russian language: experience of contextual-semantic description: monograph / A. Baranov, K. Bonno, N. Vasilevskaya, R. Camus] Ed. K. Kiseleva, D. Payar; Lomonosov Moscow State University. Philology fact. - Moscow: Metatext, 1998. - 446 p.
3. Kibrik A. Stories about dreams: corpuscular study of oral Russian discourse / A. Kibrik - Litres, 2017. – 738 p.
4. Kotov A. Sociocommunication features of the functioning of discursive markers [Electron resource] / A. Kotov - Access mode: <http://www.ncstu.ru>.
5. Pyankovska I. The category of the epistemological modality (on the material of the National Monument) / I. Pyankovska // Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences. 2014 N130. - P. 450.

Positional characteristics and functions of the epistemic discourse markers in Early New English theological discourse

Lysetska Y.V.

The article is devoted to the study of the functions and positional peculiarities of the epistemic discourse markers in the Early New English theological discourse. The types of epistemic discourse markers and their position in the works of Thomas Browne are analyzed. The typical positions of epistemic discourse markers are initial and medium. Types of the epistemic discourse markers are stated: the matrix clause of a main clause, an adverbial clause, a nominal relative clause and to-infinitive clause.

Keywords: Early New English theological discourse, epistemic discourse markers, matrix clause, adverbial clause, nominal relative clause, to-infinitive clause.

Позиционная характеристика и функции эпистемических дискурсивных маркеров в ранненовоанглийском теологическом дискурсе

Лиसेцкая Ю.В.

Статья посвящена исследованию позиционных особенностей и функций эпистемических дискурсивных маркеров в ранненовоанглийском теологическом дискурсе. Выделены типы эпистемических дискурсивных маркеров и рассмотрено их положение в работах теолога Томаса Брауна. Установлено, что для ранненовоанглийского теологического дискурса инициальная и медиальная позиции являются наиболее распространенными. Исследовано, что эпистемические дискурсивные маркеры представлены матричными, адвербиальными, номинативно-определятельными и инфинитивными клаузами.

Ключевые слова: ранненовоанглийский теологический дискурс, эпистемические дискурсивные маркеры, матрическая клауза, адвербиальная клауза, номинативно-определятельная клауза, инфинитивная клауза.